

Het klimaat verandert, u ook?

Tips om het Vlaams Klimaatbeleidsplan **20** | **06**
12 te realiseren

Voorwoord

De opwarming van de aarde en de toenemende gevolgen daarvan zijn bijna dagelijks in het nieuws. De strijd tegen de klimaatverandering is dan ook één van de belangrijkste milieu-uitdagingen waar wij allen samen in de toekomst voor staan. Door onze dagdagelijkse activiteiten leveren wij zelf een belangrijke bijdrage tot het ontstaan van broeikasgassen die deze versnelde opwarming veroorzaken.

In het protocol van Kyoto hebben 35 industrielanden zich geëngageerd om de jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Ook België en Vlaanderen zullen hun bijdrage leveren.

Om dit engagement te kunnen realiseren is het Vlaamse Klimaatbeleidsplan opgesteld. In dit plan zijn concrete beleidsmaatregelen opgenomen om deze ambitieuze doelstellingen te kunnen waarmaken.

Aan de basis van het Vlaamse Klimaatbeleidsplan ligt het principe dat alle sectoren in de samenleving zich moeten inzetten om de strijd tegen de klimaatverandering aan te binden. Het plan bevat dan ook maatregelen voor elk van hen. De overheid wil alvast zelf het goede voorbeeld geven door een voortrekkersrol te spelen in het klimaatbeleid.

Vlaanderen wil resoluut een milieuvriendelijke weg inslaan en zich ontwikkelen tot een koolstofarme samenleving. Veel aandacht gaat dan ook naar het terugdringen van het energieverbruik en naar de inzet van hernieuwbare energie uit vooral wind en biomassa. Ook innovatie en onderzoek spelen een cruciale rol.

Ons klimaat verandert. Maar verandert u ook? De klimaatuitdaging moeten we immers gezamenlijk aangaan. Deze brochure geeft u in ieder geval heel wat tips om te zien welke besparingen u zelf kunt toepassen. U zult zien dat het mogelijk is om per persoon jaarlijks 1.000 kilo of 1 ton CO₂-uitstoot te vermijden. Gaat u de uitdaging aan? Als we met meer dan 6 miljoen Vlamingen de handen in elkaar slaan, worden niet alleen wijzelf er beter van maar ook onze toekomstige generaties.

Kris PEETERS

Vlaams minister van Openbare Werken,
Energie, Leefmilieu en Natuur

Het klimaat is er rijp voor

Vlaanderen produceert teveel broeikasgassen. En draagt zo bij tot de opwarming van de aarde. Die laat niemand koud, want dit kan leiden tot grote klimaatsveranderingen met ernstige gevolgen. Poolkappen en gletsjers die afsmelten, overstromingen, hittegolven, gezondheidsproblemen, planten en dieren die migreren of uitsterven ... Zo kan het niet verder.

Samen de Kyoto-doelstelling halen

Doen we gewoon door? Dan halen we nooit de Kyoto-doelstelling. Die bepaalt dat tussen 2008 en 2012 de jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen door de industrielanden gemiddeld 5% lager moet liggen dan in 1990. 35 industrielanden hebben zich hiertoe geëngageerd. Ook België - en dus ook Vlaanderen.

Afspraak is afspraak

Aarzelen is geen optie meer: we moeten er dringend tegenaan gaan. De Vlaamse overheid heeft dat goed begrepen en stelde een Vlaams Klimaatbeleidsplan (VKP) op voor de periode 2006-2012. Het plan moet ons helpen om de jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen in Vlaanderen tot gemiddeld 83,4 miljoen ton per jaar te beperken: dit is het streefdoel voor Vlaanderen. De uitstoot in Vlaanderen bedroeg in 2004 bijna 91 miljoen ton CO₂-eq. De uitdaging is dus ambitieus maar wel haalbaar! Zeker wanneer we allemaal ons steentje bijdragen.

Tot 2012 ... én daarna!

Het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012 bevat alle maatregelen die ons moeten toelaten om de Kyoto-doelstelling te halen. Maar we denken ook al na over wat er moet gebeuren ná 2012. Want werken aan ons milieu en onze toekomst is geen contract van bepaalde maar van onbepaalde duur. Een contract waarvan we allemaal de vruchten zullen plukken.

Wat kan je zélf doen om een bijdrage te leveren?

We beseffen het niet altijd, maar vanaf het moment dat we opstaan doen we heel wat dingen die een invloed hebben op ons klimaat. We zetten de verwarming aan, maken koffie, luisteren naar de nieuwsberichten, zetten de afwasmachine aan, rijden naar school of werk... Al deze activiteiten doen de hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer toenemen. Het resultaat is gemiddeld 7 ton CO₂-uitstoot per Belg per jaar. Als iedereen zich ervoor inzet, kunnen we met zijn allen de CO₂-uitstoot verminderen en meteen de energiekosten kraken.

Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat

... op 20 juli 2006 de Vlaamse Regering het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012 goedkeurde? Dit plan bevat alle maatregelen die ons moeten toelaten om de Kyoto-doelstelling te halen. Je kan het downloaden op <http://toncontract.lne.be>. De overheid kan deze uitdaging echter niet alleen aan. Iedereen moet zijn steentje bijdragen. Het klimaat verandert. U ook?

... we de uitstoot van broeikasgassen meten in CO₂-equivalenten – afgekort CO₂-eq? Want niet alleen CO₂ draagt bij tot het broeikaseffect, ook andere gassen zoals methaan, lachgas of de fluorgassen. Elk gas heeft een andere invloed op de opwarming van de aarde. Om geen appels met citroenen te vergelijken, drukken we ze allemaal uit in dezelfde eenheid: CO₂-eq.

Broeikasgassen we hebben het zelf in de hand

Wil jij dat de latere generaties de negatieve gevolgen dragen van onze huidige uitstoot van broeikasgassen? Natuurlijk niet! Daarom stropen we in Vlaanderen gezamenlijk de mouwen op. De overheid, de bedrijven, de landbouw, jij en ik. Niet *alleen* voor de toekomstige generaties, maar ook voor onszelf. Want minder energie gebruiken, heeft prettige neveneffecten: het bezorgt ons namelijk tegelijk gezondere lucht én een lagere energiefactuur.

3, 2, 1 ...Actie!

Het Vlaams Klimaatbeleidsplan bevat concrete beleidsmaatregelen om energie te besparen door verstandig om te springen met onze auto, verwarming, elektriciteit. Maatregelen die daardoor de uitstoot van broeikasgassen beperken. Want vergis je niet: jouw bijdrage maakt wel degelijk een verschil. Per persoon kun je immers jaarlijks en zonder al te veel moeite één ton CO₂-eq minder uitstoten. Met meer dan 6 miljoen Vlamingen loopt dit aardig op! Deze brochure geeft je tips om je te helpen jouw persoonlijke bijdrage te verminderen.

Ga de uitdaging aan! Het kost écht geen moeite en bespaart je jaarlijks heel wat euro's.

Het goede voorbeeld

De industrie, landbouw en tuinbouw geven alvast het goede voorbeeld. Zij leverden de voorbije jaren al fikse inspanningen om de uitstoot van broeikasgassen te beperken. En ze gaan op dit elan verder in de jaren die komen. 'En de Vlaamse overheid dan?', hoor ik je al vragen. Wij blijven niet achter. We nemen zelfs het voortouw, zoals met een milieuvriendelijk wagenpark, de aankoop van groene stroom, ... Bovendien stoppen we veel energie (figuurlijk dan) in onderzoeken naar energievriendelijke oplossingen voor de toekomst. Waarvan alle Vlamingen zullen profiteren - ook jij.

portefeuilletip

Even naar de winkel? Waarom niet te voet of met de fiets? Je auto verbruikt het meest op een korte afstand. De motor aanzetten, schakelen, versnellen en vertragen, remmen, de motor weer afzetten: elke 15 km verdwijnt er weer een euro brandstof door je uitlaatpijp. En dan moet je nog terug naar huis ...

Ga jij voor de ton?

1 ton

1.000 kilo CO₂-eq minder uitstoten dan de huidige gemiddelde Vlaming: iedereen kan het. Maar doe jij het ook? Teken voor jezelf ons CO₂-Toncontract, houd je score bij en ga voluit voor die 1.000 kilogram minder. Voor elke maatregel is berekend hoeveel CO₂-uitstoot je ermee bespaart. Vul de laatste pagina in en kom te weten wat jouw persoonlijke score is!

Minder en milieuvriendelijker verkeer

Het verkeer is in Vlaanderen verantwoordelijk voor een belangrijk aandeel van de totale CO₂-uitstoot. Liefst 17% van alle broeikasgassen komen uit de uitlaatpijp. Natuurlijk kunnen we niet alle auto's en vrachtwagens van de weg bannen. We moeten evenwichtige maatregelen nemen. Die moeten klimaatvriendelijk zijn én ervoor zorgen dat alle mensen en alle goederen nog steeds vlot op hun bestemming geraken. Onmogelijk? Toch niet! Vooreerst moeten we proberen ons zo weinig mogelijk onnodig te verplaatsen. De verplaatsingen die toch moeten gebeuren, doen we best zo milieuvriendelijk mogelijk.

Minder wielen op de baan

Minder wielen op de baan betekent automatisch minder uitstoot van CO₂. Voorwaarde is wél dat onze mobiliteit en economie niet in het gedrang komen. De Vlaamse overheid zorgt voor milieuvriendelijke alternatieven die rekening houden met het comfort van de burger én met de concurrentiekracht van onze bedrijven.

Minder vaak met de auto

Ook jij en ik kunnen de Vlaamse wegen wat meer ontlasten. Zeg nu zelf: er zijn toch meer dan voldoende alternatieven voor onze 'heilige koe'. In Vlaanderen hebben we al een heel dicht spoorwegennet en er zijn al verschillende fietsroutenetwerken. De Vlaamse overheid gaat de volgende jaren verder met de uitbouw van het openbaar vervoer. Zodat de bus, trein en tram ons nóg vlotter ter plaatse brengen. Er komen ook meer en betere fietspaden: veilig fietsen is niet alleen leuk, maar ook gezond.

Minder woon-werkverkeer

Minder files? Minder onnodig omrijden? Soms ligt de oplossing voor de hand. Zoals

carpoolen van en naar het werk, de sport- of hobbyclub. De overheid voorziet hiervoor extra carpoolparkings aan de opritten van de autosnelwegen.

Wel een auto, niet de kosten

In heel wat Vlaamse steden kent autodelen een stevige opmars. Het systeem is even handig als voordelig. Heb je slechts sporadisch een auto nodig? Waarom dan nog een eigen wagen betalen en onderhouden? Je schrijft je gewoon in voor autodelen en pikt een auto op als je hem nodig hebt. Ideaal voor stadsmussen en mensen die hun geld liever besteden aan leukere dingen dan hun auto. De Vlaamse overheid onderzoekt vandaag of een gelijkaardig systeem ook bij bedrijven kan worden toegepast.

Wist je dat - Wist je dat

.. de uitstoot van broeikasgassen door de industrie tussen 1990 en 2004 daalde met 9,5%! Een knappe prestatie. Ook de uitstoot door de landbouw kende een daling - vooral door de afbouw van de veestapel in Vlaanderen. Herkauwers produceren immers heel wat methaan door hun vertering.

Ga jij voor de ton?

1 ton

Ben jij iemand die het openbaar vervoer of de fiets gebruikt, carpoolt of auto-deelt? Dan ben je al op de goede weg! Ben jij een fervente automobilist? Probeer dan toch af en toe de auto te laten staan. Zeg je fitness abonnement op en leg korte afstanden te voet af. Je voelt je er al snel veel fitter door. Duid dan meteen op je CO₂-Toncontract aan hoeveel CO₂ je jaarlijks uitspaart.

Vrachtvervoer per schip en trein

Binnenvaartschepen en treinen vervoeren moeiteloos de goederen van tientallen vrachtwagens in één vaart of rit. Hierdoor besparen we niet alleen heel wat tonnen CO₂, we verzachten ook het fileleed. Daarom stimuleert de overheid de ondernemers om voor het water of het spoor te kiezen. Investerings in een betere water- en spoorweginfrastructuur maken hiervoor de weg vrij. Bovendien stelt de Vlaamse overheid transportdeskundigen aan. Zij berekenen hoe de bedrijven het beste hun transport organiseren om er economisch én ecologisch voordeel uit te halen.

Minder vaak leeg rijden

Hoe verhinderen we dat vrachtwagens onnodig veel kilometers afmaken of urenlang in de file staan? Dat onderzoekt de overheid op dit moment. Zo kunnen goede afspraken en gegroepeerde ladingen voorkomen dat er te veel vrachtwagens leeg rondrijden. Er lopen ook studies naar de meest geschikte locaties voor bedrijven met het oog op een vlotte doorstroming van het verkeer.

Milieuvriendelijke voertuigen

De meeste auto's op de Vlaamse wegen produceren nog te veel CO₂. Nochtans biedt de hedendaagse markt heel wat milieuvriendelijke alternatieven. De overheid zal ons hierop de volgende jaren wijzen. En ons stimuleren om te kiezen voor CO₂-zuinige alternatieven.

Gaan voor de hoogste score

De lokale en Vlaamse overheden kopen tegenwoordig voertuigen met een hoge Ecoscore. Dat wil zeggen: voertuigen die weinig broeikasgassen uitstoten, weinig geluidshinder veroorzaken, en een zo laag mogelijke impact hebben op onze gezondheid. Die Ecoscore zou ook voor het grote publiek gemeengoed moeten worden. Zodat iedereen bij de aankoop van zijn wagen met deze milieuscore rekening houdt. Iets wat we trouwens ook financieel zullen voelen. Want de overheid werkt aan een lagere verkeersbelasting voor milieuvriendelijke wagens.

Meer biobrandstoffen

De verbranding van fossiele brandstoffen zoals benzine en diesel zijn de grootste boosdoeners voor de opwarming van de aarde. Logisch dat men wereldwijd op zoek gaat naar milieuvriendelijke vervangers. Biobrandstoffen worden gewonnen uit natuurlijke hernieuwbare bronnen zoals koolzaad, maïs, graan en suikerbiet. Tegen 2010 moeten 5,75% van de verkochte brandstoffen in Vlaanderen biobrandstoffen zijn. Voorlopig worden die nog met gewone benzine en diesel vermengd. De overheid zal de komende jaren het gebruik van biobrandstoffen verder promoten. De Lijn geeft al het goede voorbeeld: het aandeel biobrandstoffen in hun tank wordt steeds groter.

portefeuilletip

Zin om elk jaar 300 euro op zak te steken? Eenvoudig: kies een auto die 5 liter per 100 kilometer verbruikt in plaats van 7 liter. Je spaart zo 300 liter brandstof uit – én de lucht ontvangt 750 kilogram CO₂-eq minder – driekwart ton! Een zuinige auto? Dat is twee keer gewonnen.

Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat

Wist je dat

... het Albertkanaal nu al evenveel vracht verstouwt als de E313 (A31) tussen Antwerpen en Luik? En er is nog heel wat plaats over op onze binnenwateren!

... in 2010 het Diabolo-project is voltooid? Hierdoor kun je de Zaventemse luchthaven rechtstreeks met de trein bereiken vanuit Antwerpen en Limburg.

... elke auto tegenwoordig een Ecoscore krijgt? Die geeft het milieuvriendelijke karakter van de wagen weer op een schaal van 0 tot 100. De score houdt rekening met de uitstoot van broeikasgassen, de impact op de luchtkwaliteit en de geluidsoverlast. 70 of meer punten is een goede score, 60 tot en met 69 is gemiddeld, lager dan 60 is slecht. Neem alvast een kijkje op de website www.milieuvriendelijkvoertuig.be

en ontdek de Ecoscore van jouw wagen.

Op www.schoneauto.be vind je de 'CO₂-gids van de schone auto'. Van alle auto's die je kan kopen op de Belgische markt zie je hoeveel of hoe weinig CO₂ ze uitstoten. Bovendien vind je er terug welke auto's een belastingvoordeel opleveren omdat ze milieuvriendelijk zijn.

Ga jij voor de ton?

1 ton

Er zijn nog heel wat dingen waar je op kan letten als je onderweg bent met de auto. Rem indien mogelijk eerst op de motor als je moet vertragen, en leg de motor stil als je langer dan een halve minuut moet stilstaan. Ook onnodige bagage meevoeren of rijden met de ramen open doen het verbruik van je wagen stijgen.

Milieuvriendelijk rijden

Elke kilometer die je aflegt, kan jij Vlaanderen helpen om de Kyoto-doelstelling te halen. Jouw rijstijl bepaalt immers mee of je auto meer of minder brandstof verbruikt en dus CO₂ uitstoot. De Vlaamse overheid stimuleert milieuvriendelijk rijgedrag. Ook de autorij scholen en een aantal examencentra promoten voortaan deze vorm van rijden.

Milieuvriendelijk rijden: je kunt het leren

Jong geleerd is oud gedaan. De overheid lanceert voor het middelbaar onderwijs opleidingspakketten over CO₂-zuinig rijden. Vanaf midden 2008 maakt energiezuinig rijden ook deel uit van het theoretische en praktische rijexamen voor vrachtwagenchauffeurs. De VDAB en de rij scholen bieden hiervoor speciale bijscholingen aan. De chauffeurs van de Vlaamse overheid krijgen allemaal een opleiding in energiezuinig rijden. Ook jij kan leren om met je wagen energiezuiniger te rijden. Kijk op www.ikbenrob.be voor praktische tips.

Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat

...de airco in jouw wagen een bron van broeikasgassen is? Bovendien zorgt de airco voor 10% meer brandstofverbruik – nóg meer CO₂ dus. Kies daarom voor een auto zonder airco als je toch nooit grote afstanden aflegt of zet de airco af als je hem niet nodig hebt. Of nóg beter: kies voor de fiets!

De ideale omstandigheden

Bij hoge snelheid en files verbruikt je auto meer brandstof. En produceert hij dus ook meer CO₂. De snelheid heb je volledig zelf in de hand, de files niet. De Vlaamse overheid probeert om de verkeersstromen zo goed mogelijk te spreiden in tijd en ruimte. Dat moet leiden tot minder files op de autosnelwegen. In stedelijke gebieden kan een sturing van de verkeerslichten verhinderen dat we om de haverklap moeten stoppen. De overheid bestudeert

ook of een variabele snelheidsaanduiding de doorstroming van het verkeer kan bevorderen.

dat - Wist je dat

Wist je dat - Wist je

... de overheid nadenkt over intelligente snelheidsaanpassing? Rijd je te snel? Dan neemt je auto automatisch gas terug. Dat is nu nog toekomstmuziek. De overheid bestudeert wel al of ze een snelheidskaart kan samenstellen. Die kaart moet de maxima op alle Vlaamse wegen in kaart brengen.

... je sinds 2006 eigenlijk al met bio-brandstoffen rijdt? Onze diesel bevat op dit ogenblik maximaal 5% bio-brandstof.

Ga jij voor de ton?

1ton

Ontdek onze tips om energiezuinig te rijden op het CO₂-Toncontract (zie p26). En bereken hoeveel kilo CO₂ je bespaart met een voorbeeldige houding. Een milieuvriendelijke rijstijl kan al een eerste stap zijn om de CO₂-uitstoot te verminderen. Rij bijvoorbeeld in een hogere versnelling, let op je snelheid en breng je auto geregeld naar de garage. Een slecht onderhouden motor verbruikt tot 50% meer benzine en produceert 50% meer CO₂. Alle kleine beetjes helpen!

CO₂ 2

portefeuilletips

Is je bandenspanning te laag? Dan verbruikt je wagen aanzienlijk meer brandstof. Controleer dus regelmatig de bandendruk. Fiets- en skidragers haal je best van het dak als je ze niet nodig hebt. Zet je bovendien je fietsen achteraan op de wagen in plaats van er bovenop, dan verlaag je het brandstofverbruik met respectievelijk 30% en 10%.

Gebouwen energievriendelijk maken

Verwarmen, koelen (airconditioning), koken, verlichten, warm water, het gebruik van elektrische huishoudtoestellen ... het vraagt allemaal energie en draagt zo aanzienlijk bij tot de uitstoot van CO₂. Liefst 22% van alle broeikasgassen in Vlaanderen ontstaat door de verwarming van onze gebouwen. Dat komt overeen met 2,9 ton CO₂-eq per Vlaming per jaar: een immense berg euro's die vaak via ramen, deuren en dak verdwijnen.

Van veel naar nóg meer

Sinds 1990 nam het energieverbruik in onze woningen toe met 36%. Eén van de redenen? Vlaanderen telt steeds meer eenpersoonsgezinnen. Zij hebben allemaal hun eigen flat of woning, koken hun eigen potje, en stoken voor één persoon ... Bovendien hechten we steeds meer waarde aan comfort in huis. Om de Kyoto-doelstelling te halen, moeten we hier dringend iets aan doen. Dit is mogelijk zonder in te boeten op ons comfort.

Energievriendelijk (ver)bouwen

Veel gebouwen in Vlaanderen verbruiken teveel energie. Enkelvoudige beglazing, slecht geïsoleerde deuren, muren en daken zorgen voor onnodig verlies van warmte. De Vlaamse overheid wil hier paal en perk aan stellen. En eist daarom dat onze gebouwen betere energieprestaties leveren. Zo zal er naar gestreefd worden dat de daken van alle woningen in Vlaanderen tegen 2020 geïsoleerd zijn en dat alle ramen minstens dubbele beglazing hebben.

Wist je dat - Wist je dat

... je vanaf 2008 een energieprestatiecertificaat moet voorleggen wanneer je je huis verkoopt? En vanaf 2009 ook wanneer je een woning verhuurt? Dat certificaat geeft de kandidaat-koper of huurder inzicht in de energieprestaties van je woning.

Wist je dat

Ga jij voor de ton?

1ton

Bij bouwen en verbouwen kan je een hoge score halen op het CO₂-Toncontract ! Laat je enkel glas vervangen door superisolerende beglazing of plaats je muur- of dakisolatie? Kijk maar wat het je opbrengt, niet alleen in CO₂ maar ook in euro!

EPB: beter isoleren en ventileren

Sinds 2006 houdt de Vlaamse overheid rekening met de energieprestatie en het binnenklimaat (EPB) van een gebouw. Alle gebouwen waarvoor een aanvraag om te (ver)bouwen wordt ingediend, moeten een bepaald niveau van thermische isolatie en energieprestatie (isolatie, verwarmingsinstallatie, ventilatie, zonne-energie...) behalen. Deze wetgeving geldt voor woonhuizen, flats, kantoren, scholen, industriële gebouwen... Uiteraard kan je ook bij kleine verbouwingen waar geen vergunning voor nodig is, aandacht hebben voor het verminderen van je energieverbruik.

Milieuvriendelijke klimaatregeling

Airco is heerlijk in hartje zomer. Maar terwijl het systeem ons koelte toeblaast, veroorzaakt het broeikasgassen in de atmosfeer. Natuurlijke en hernieuwbare koeling doen dat niet. De Vlaamse overheid informeert bouwheren en architecten over de voordelen van deze systemen. Kies je voor deze milieuvriendelijke vorm van klimaatregeling? Dan verdient je nieuwbouw heel wat waardevolle punten voor zijn energieprestatie. De Vlaamse overheid wil specialisten in klimaatregeling aanmoedigen om deze alternatieve systemen in hun aanbod op te nemen.

portefeuilletip

Tot 50% besparen op je verwarmingskosten? Het kan, dankzij een goede isolatie. Bovendien heb je dan een minder krachtige installatie nodig om het toch lekker warm te krijgen. Kortom: twee vliegen in één klap!

Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat
... je gebouw pas slaagt met een energieprestatiepeil van 100 of minder? Als je score hoger ligt, is je gebouw niet energiezuinig genoeg.

Bespaar jaarlijks tot 300 euro. Oude stookinstallaties verwarmen niet zo efficiënt en verspillen zo energie. Het rendement van een nieuwe installatie ligt tot 25% hoger. Zo bespaar je tot 300 euro per jaar. Bovendien krijg je een fiscaal voordeel tot 1.280 euro als je je oude ketel door een nieuwe vervangt. In sommige gevallen krijg je een bijkomende subsidie!

Betere verwarmingssystemen

Hoogrendementsketels verwarmen beter dan oude ketels. Ze recupereren een groot deel van de warmte zodat je verwarmingskosten drastisch dalen. De overheid voert vanaf 2009 een verplichte, maar eenmalige keuring in van alle verwarmingsinstallaties die ouder zijn dan vijftien jaar. De controleurs moeten de eigenaars wijzen op de nieuwe systemen die soms tot 25% meer rendement bieden. Deze aanbevelingen kunnen de energieprestatie van je woning of flat aanzienlijk verbeteren.

Minder energie verbruiken

De Vlaamse overheid wil dat we minder elektriciteit verbruiken en efficiënter omspringen met stookolie en aardgas. Hierbij heeft ze extra aandacht voor kansarmen. Logisch. Voor hen is energie een belangrijke uitgavenpost. Via een goede voorlichting en nuttige tips moeten wij in de toekomst in staat zijn om heel wat energie en geld te besparen.

Energie én geld besparen

De oplossing? Een rationeel energiegebruik (REG) in alle woningen, flats en andere gebouwen. De Vlaamse overheid werkte talrijke maatregelen uit die ons motiveren om thuis minder energie te verkwisten. Motiveren? Inderdaad! Want met elke liter stookolie of m³ aardgas die je minder verbruikt, bespaar je heel wat euro's.

Ga jij voor de ton?

1 ton

Een nieuwe koelkast of vaatwasser nodig? Koop slim! Let op de energie-labels en kijk uit naar de meest energiezuinige toestellen. De aanschafkosten zijn misschien wat hoger, maar in een paar jaar heb je deze kost eruit. Kijk op het CO₂-Toncontract hoeveel dit je bespaart. Je vindt er nog heel wat andere waardevolle tips die je energiefactuur op dieet zetten. En zo ook kilo's CO₂ minder de lucht in blazen.

CO₂

Ga jij voor de ton?

1 ton

Om een ton CO₂ te besparen volstaat het al om een van onderstaande resultaten te boeken:

jaarlijks:

1.300 kWh minder elektriciteit verbruiken

520 m³ minder aardgas verbruiken

380 liter minder stookolie verbruiken

380 liter minder diesel tanken

410 liter minder benzine tanken

620 liter minder LPG tanken

Boek je één van deze resultaten? Dan mag je ervan uitgaan dat je ongeveer een ton CO₂ hebt bespaard.

Licht je woning door

Hoe is het gesteld met de energieprestatie van je eigen woning? Dat kun je laten onderzoeken met een energieaudit. Zo ontdek je meteen waar je woning warmte verliest, of er voldoende ventilatie is, en hoe je kan besparen op verwarming en warm water ... Voert een erkende energiedeskundige deze doorlichting uit? Dan kun je 40% van de kosten van de doorlichting inbrengen op je belastingaangifte.

Energie besparen = milieu sparen

Hoe meer energie je verbruikt, hoe meer CO₂ er in de lucht belandt. We kunnen dus tonnen CO₂ vermijden door verstandig te verlichten, koken, wassen, drogen, strijken, koelen, vriezen en verwarmen. De beheerders van het elektriciteits- en aardgasnet geven het goede voorbeeld. Zij moeten hun afnemers aansporen om minder energie te verbruiken. Zo geven ze ons waardevolle tips om elektriciteit en gas te besparen. Bovendien loven ze heel wat premies uit aan gezinnen, ondernemingen en overheden die rationeel met energie omspringen. Je vindt ze allemaal op de website www.energiesparen.be

portefeuilletip

Ben jij een uitgekookte kok? Dan gebruik je ongetwijfeld een snelkookpan. Hiermee zijn je gerechten niet alleen sneller klaar, je verbruikt ook nog eens tot zeventig procent minder energie. Bovendien houd je meer smaak en vitamines over. Kook je met een gewone pot, zet het deksel er dan op. Ook zo bespaar je al energie.

Ga jij voor de ton?

1ton

Hou niet alleen je hoofd koel maar zet je koelkast op een koele plek. Als je niet thuis bent, kan je de verwarming laag zetten. Stel je wasmachine in op een lagere temperatuur en droog de was aan de waslijn. Neem een korte douche in plaats van een bad.

Scholen versneld moderniseren

Ook voor de scholen doet de Vlaamse overheid een flinke duit in het zakje. Te veel schoolgebouwen halen slechte punten in rationeel energiegebruik (REG). Vaak door een inefficiënte verwarming, en een slechte isolatie en ventilatie. Daarom selecteert de Vlaamse overheid een private investeringsvennootschap die één miljard euro investeert in een versnelde modernisering van de schoolgebouwen. Zelf investeert ze honderd miljoen euro in rationeel energiegebruik in de scholen.

Samenwerking en onderzoek

De overheid onderzoekt nu al hoe we de energieprestaties van onze gebouwen kunnen verbeteren tegen 2020. Afspraken met de bouwsector moeten leiden tot een versnelde invoering van energiebesparende technologieën in onze woningen.

Streven naar duurzame energievoorziening

Elektriciteit ontstaat niet aan het stopcontact. Het vergt heel wat energie om onze stroom te doen stromen. Aardolie, aardgas, steenkool en kernenergie zijn de belangrijkste energiebronnen voor de opwekking van elektriciteit. De elektriciteitsproductie is goed voor 20% van alle broeikasgassen in Vlaanderen. Sinds 1990 steeg deze uitstoot bovendien met 5%. Het is dringend tijd om hieraan iets te doen.

portefeuilletip

Water opwarmen met half zoveel energie? Het is geen utopie. Je vervangt gewoon je elektrische boiler door een op aardgas.

Op www.vreg.be kan je de leveranciers van groene stroom vergelijken op basis van je eigen verbruik. Door te kiezen voor groene energie help je mee het klimaatprobleem op te lossen.

Kiezen voor minder en groener

Geen nood: we vragen je niet om kaars en warmwaterkruik weer boven te halen. Het volstaat om verstandig om te gaan met elektriciteit en zo stroom én geld uit te sparen. En om te kiezen voor elektriciteit die op een duurzame manier werd opgewekt. Zoals groene stroom uit biomassa, wind- en zonne-energie. In 2010 moet een kwart van de geleverde elektriciteit afkomstig zijn uit hernieuwbare bronnen en warmtekrachtkoppeling.

Koolstofarm en subsidierijk

De Vlaamse overheid stelt alles in het werk om groene elektriciteit zo interessant mogelijk te maken. Voor de burger, de bedrijven én de elektriciteitsleveranciers. Zo krijgen bedrijven in Vlaanderen een ecologiepremie wanneer ze milieu- en energievriendelijke investeringen doorvoeren. De leveranciers worden dan weer verplicht om een bepaald aandeel van hun elektriciteit te halen uit groene stroom (6% in 2010) en warmtekrachtkoppelingcentrales (19% in 2012).

Wist je dat - Wist je dat

... de leveranciers van elektriciteit en aardgas moeten bewijzen dat ze jaarlijks voldoende groene stroom en elektriciteit uit warmtekrachtkoppelingcentrales (laten) opwekken? Dit bewijzen ze via de inlevering van groenestroomcertificaten (GSC) en warmtekrachtkoppelingcertificaten (WKK). Leggen ze onvoldoende certificaten voor? Dan krijgen ze een fikse boete van de overheid.

portefeuilletip

50% besparen op je warm water? Je doet het met een zonneboiler. De zon schijnt voldoende in Vlaanderen om ongeveer de helft van het jaar jouw water op te warmen. In de winter warm je dan met een installatie die terugvalt op klassieke energiebronnen.

Wist je dat - Wist je dat

... er systemen bestaan die zonne-energie koppelen aan het elektriciteitsnet? Wekt de zon meer elektriciteit op dan jij nodig hebt? Dan vloeit het overschot naar het net. Is het een bewolkte dag? Dan haal je de nodige stroom gewoon van het net.

Wist je dat

Groen licht voor groene stroom

De overheid legt de leveranciers van elektriciteit niet alleen verplichtingen op voor groene stroom: ze maakt investeringen voor elektriciteitsproductie uit hernieuwbare energiebronnen ook financieel interessanter. Zo maakt ze de weg vrij om vlotter windmolenparken aan te leggen. Er komt ook steun voor warmtekrachtkoppelinginstallaties die werken op biomassa, net zoals voor projecten die biogas opwekken uit mest, landbouwproducten en organisch afval.

Het zonnetje in huis

Ook voor jou is er zonnig nieuws: plaats je thuis zonnepanelen of warmtepompen voor de productie van je sanitair warm water of verwarming? Dan kan je hiervoor een premie aanvragen. Bovendien recupereer je een flink stuk van je investering met het belastingsvoordeel. Om nog maar te zwijgen van de korf aan besparingen op je verwarmings- en elektriciteitsfactuur. Je zou voor minder het zonnetje in huis worden!

Energymeter voor in het stopcontact

Ga jij voor de ton?

1 ton

Kies jij voor elektriciteit en verwarming op zonne-energie? Dan haal je jouw persoonlijke CO₂-productie fors naar beneden en help je de vraag naar elektriciteit afkomstig van klassieke energiebronnen zoals kolen, olie of gas verminderen. Zij zijn een belangrijke bron van CO₂-uitstoot en luchtvervuiling. Ontdek op je CO₂-Toncontract hoeveel kilo CO₂ je zo vermijdt.

Maatregelen voor de industrie

Ook de Vlaamse industrie heeft een belangrijk aandeel in de uitstoot van broeikasgassen in de atmosfeer. En toch zijn we op de goede weg: de voorbije vijftien jaar stooten onze bedrijven 9,5% minder broeikasgassen uit. Die trend moeten we de volgende jaren doortrekken zonder de concurrentiekracht van onze ondernemingen – en dus ook de werkgelegenheid - in gevaar te brengen. Daarom wikt en weegt de Vlaamse overheid zorgvuldig elke milieumaatregel die ze oplegt.

Zwaartepunten aanpakken

Driekwart van de industriële uitstoot van broeikasgassen komt op rekening van raffinaderijen, de chemische industrie, en de staal- en ijzersector. Hun activiteiten vragen nu eenmaal veel energie.

De energie-efficiëntie verhogen

Minder energie verbruiken, betekent minder broeikasgassen uitstoten. Dat geldt ook voor onze bedrijven. Meer dan 180 grootverbruikers van energie sloten daarom een akkoord met de Vlaamse overheid. Zij engageren zich ertoe om tegen 2012 tot de wereldtop te behoren in efficiënt energieverbruik. Lukt dat? Dan krijgen ze een aantal tegenprestaties van de overheid. De middelgrote energieverbruikers in Vlaanderen kunnen dan weer een auditconvenant ondertekenen. Na het uitvoeren van een audit verbinden ze zich tot het nemen van een reeks energiebesparende maatregelen.

Emissiehandel

Het gros van deze grootverbruikers neemt bovendien deel aan de Europese CO₂-emissiehandel: zij ontvangen van de Vlaamse Overheid sinds 2005 jaarlijks een hoeveelheid emissierechten waarmee ze hun CO₂-emissies moeten dekken. Indien ze meer CO₂ uitstoten dan ze emissierechten hebben, dienen ze rechten op een handelsmarkt aan te kopen. Indien ze minder CO₂ uitstoten dan ze emissierechten hebben, kunnen ze de emissierechten verkopen. Dit stimuleert de bedrijven extra om maatregelen te nemen die goed zijn voor het bedrijf en voor het milieu.

Ga jij voor de ton?

1ton

Kies voor een elektriciteitsleverancier die 100% groene stroom levert! Weer een stap dichterbij de realisatie van je CO₂-Toncontract. De elektriciteitsmarkt is in volle beweging. Informeer in jouw gemeente welke mogelijkheden er zijn.

Minder lachgas uitstoten

N₂O of lachgas: het lijkt een leuke naam, maar een té grote hoeveelheid ervan doet ons snel ... het lachen vergaan. Niet dat lachgas meteen schadelijk is voor de gezondheid. Maar het versnelt wel de opwarming van de aarde. Daarom engageert de industrie zich om de uitstoot van lachgas aanzienlijk terug te schroeven. In 2010 moet er 60% minder uitstoot zijn dan in 1990.

Minder gefluoreerde broeikasgassen

Ook gefluoreerde broeikasgassen of F-gassen zijn 'planeetopwarmers'. Ze komen onder andere vrij uit lekken in koelinstallaties en aircosystemen. De Vlaamse overheid neemt maatregelen om hun uitstoot tegen 2010 te doen dalen ten opzichte van 1990. Zo komen er strengere normen voor bedrijven die F-gassen gebruiken. Preventieacties en campagnes moeten hen bovendien aansporen om over te stappen op milieuvriendelijke alternatieven.

Sensibilisatieacties in bedrijven

KMO's die investeren in minder CO₂-uitstoot mogen rekenen op extra subsidies van de overheid. Informatiecampagnes reiken hun tips aan om energie te besparen en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Erkende energieconsulenten geven advies over rationeel energiegebruik. Een eco-efficiëntiescan berekent hoe de bedrijven milieuvriendelijker kunnen produceren zonder aan rendement in te boeten.

Wist je dat - Wist je dat

... de bedrijven in Vlaanderen doelbewust bezig zijn met energiezuinigheid? Zo hebben meer dan 180 energie-intensieve vestigingen in Vlaanderen zich geëngageerd om tot de wereldtop te behoren in energie-efficiëntie. En dat uiterlijk tegen 2012.

Maatregelen voor de land- en tuinbouw

In 2004 nam de landbouw nog 10% van de Vlaamse broeikasgassen voor zijn rekening. Dat is al een stapel minder dan in 1990. De reden: de afbouw van de veeteelt in onze contreien. Want vee zorgt voor heel wat broeikasgassen door zijn manier van verteren en zijn mestproductie. Toch heeft de land- en bosbouwsector zijn ecologische schapjes nog niet op het droge. De ontbossing en de CO₂-uitstoot door de glastuinbouw vragen om de nodige maatregelen.

Milieuvriendelijke glastuinbouw

Groenten, gewassen, bloemen en planten telen in serres ... het kost veel energie. De glastuinbouw heeft dan ook een bloeiende CO₂-productie. Dat kan anders. Onder andere door stilaan over te schakelen naar aardgas voor de verwarming van de serres. Tegen 2010 moet aardgas of andere duurzamere energiebronnen instaan voor de helft van de gebruikte energie in de sector, tegen 2013 zelfs voor driekwart. Bovendien krijgen glastuinbouwbedrijven steun wanneer ze energiebesparende maatregelen nemen.

Productie van hernieuwbare energie

Biobrandstoffen kunnen de CO₂-uitstoot van ons verkeer aanzienlijk doen dalen. De overheid wil de productie van plantenolie, bio ethanol en biodiesel gevoelig verhogen. Het is belangrijk dat ook in Vlaanderen meer landbouwers besluiten om energiegewassen zoals suikerbieten, koolzaad, zonnebloem en maïs aan te planten. Vlaanderen geeft hen een duwtje in de rug. Zo komen er grootschalige informatiecampagnes en denkt de overheid aan financiële steunmaatregelen voor landbouwers die deze energiegewassen telen. Een vernieuwde aanpak van de wetgeving zal de inplanting van nieuwe biogasinstallaties in landbouwgebied vergemakkelijken.

portefeuilletip

Jaarlijks heel wat euro's besparen op groenten en fruit? Het kan wanneer je resoluut kiest voor seizoensvruchten en –groenten. Winterse aardbeien of tomaten: ze komen vaak van honderden kilometers ver. Hun transport via vliegtuig of boot zit dan ook in de prijs verrekend. Bovendien zorgt dit vervoer voor heel wat extra CO₂-uitstoot. Seizoensgroenten en -fruit eten is dus niet alleen goed voor de lokale economie, maar ook voor het milieu. Je vindt een groenten- en fruitkalender op www.fermweb.be.

... één boom in zijn leven een ton CO₂ uit de lucht haalt? Doe de natuur en jezelf daarom een groot plezier. Plant een boom.

Wist je dat

Minder mest

Uit dierlijke mest ontsnappen niet alleen kwalijke geurtjes. Het is ook een belangrijke bron van twee van de meest actieve broeikasgassen: methaan en lachgas. Het nieuwe mestbeleid dat in 2007 start, zal in belangrijke mate rekening houden met de impact op de broeikasgasuitstoot.

Meer bossen

Bomen halen veel CO₂ uit de lucht. Ze zijn dan ook een ideale medestander in de strijd tegen de broeikasgassen. Het bosbestand is in Vlaanderen afgenomen tussen 1990 en 2000. De overheid wil die trend keren. Tegen 2007 realiseert Vlaanderen 10.000 hectare extra bosgebied of bosuitbreidingsgebied. Landbouwers die tijdelijke bossen aanleggen in agrarisch gebied, kunnen bovendien rekenen op Europese subsidies.

Wat doet de Vlaamse overheid (zelf)?

De uitstoot van CO₂ en broeikasgassen beperken ... Vlaanderen schuift de hete aardappel niet door naar de bedrijven, landbouwers en burgers. Integendeel: de Vlaamse overheid geeft zelf het goede voorbeeld. Met actieplannen voor haar gebouwen en voertuigenpark, haar ambtenaren, provincies, steden en gemeenten. Maar ook met sensibilisatieacties, de toepassing van flexibiliteitsmechanismen en een adaptatieplan.

Rationeel omspringen met energie

Met het actieplan energiezorg spoort de Vlaamse overheid de ambtenaren aan om in overheidsgebouwen verstandig met energie om te springen. Zo wordt het energieverbruik in kaart gebracht en leiden gerichte adviezen naar een grotere energiebesparing. De overheid probeert ook zoveel mogelijk over te schakelen op hernieuwbare energie. Er lopen proefprojecten om alternatieve energie op te wekken in overheidsgebouwen. Momenteel loopt ook een onderzoek naar de haalbaarheid van warmtekrachtkoppeling bij grotere nieuwbouwprojecten van de overheid.

Rationeel omspringen met mobiliteit

Het actieplan mobiliteit spoort de ambtenaren aan om zoveel mogelijk naar het werk te wandelen of te fietsen, of het openbaar vervoer te nemen. Kiezen ze toch voor de auto? Dan leren ze hoe ze milieuvriendelijk rijden. Bij de aankoop van nieuwe voertuigen kiest de overheid resoluut voor hoge Ecoscores. Met andere woorden: voor wagens en machines die het milieu minimaal belasten.

Lijnrecht richting Kyoto-doelstelling

Ook De Lijn draagt zijn steentje bij om de Kyoto-doelstelling te halen. Zij mengt de brandstof van de bussen nu al met 5% biodiesel. Dat is meer dan de wettelijke verplichting. Bovendien onderzoekt de vervoersmaatschappij hoe ze kan overstappen naar het gebruik van zuivere plantenolie als brandstof (PPO genoemd). Bij de uitbreiding van haar autobussenpark houdt ze bovendien rekening met de Ecoscore van de nieuwe bussen.

Overeenkomst lokale besturen

Gemeenten en provincies kunnen vrijwillig een overeenkomst rond milieuzorg sluiten met de Vlaamse overheid. In ruil voor milieuvriendelijke maatregelen krijgen ze dan financiële steun. Tekenen ze dit 'milieucontract'? Dan kunnen ze zich engageren om een milieuvriendelijk voertuigenpark uit te bouwen en hun personeel aan te zetten tot milieuvriendelijk rijden. Ze stellen ook een energiecoördinator aan, die onderzoekt hoe het bestuur zijn energieverbruik kan dimmen. Ook de introductie van hernieuwbare energie in de eigen gebouwen wordt onderzocht. Ten slotte moet de lokale overheid zich inspannen om zijn inwoners aan te zetten tot milieubewust rijden en tot rationeel energiegebruik.

Onderzoek en innovatie

Vlaanderen heeft zijn afspraak met de Kyoto-doelstelling in 2012. Maar ook daarna moeten we zorg blijven dragen voor ons milieu. Daarom onderzoekt de Vlaamse overheid nu al hoe we na 2012 onze goede milieuprestaties kunnen doortrekken en zelfs nog verbeteren.

Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat - Wist

... ruim 90% van de Vlaamse gezinnen energiebesparing belangrijk vindt? Een goede score. Nu moeten we er alleen nog voor zorgen dat we dit denken in doen omzetten!

... je als student aan de hogeschool of universiteit milieusteun kunt krijgen van de overheid? Als je milieuzorg in je kot- of studentenleven introduceert, springt de Vlaamse overheid met plezier bij.

... er in 2005 een Vlaamse Klimaatconferentie plaatsvond op initiatief van de Vlaamse minister voor Leefmilieu en Energie, Kris Peeters? Tijdens deze conferentie overlegden meer dan 300 experts uit milieu-, werknemers- en werkgeversorganisaties en de bedrijfswereld over de maatregelen om de uitstoot van broeikasgassen te beperken. De huidige maatregelen zijn op hun inbreng gebaseerd. Ook in de toekomst blijft de Vlaamse Klimaatconferentie een belangrijk overlegforum.

Op www.vlaanderen.be/klimaatconferentie vind je hierover steeds actuele informatie.

Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat

Wist je dat - Wist je dat - Wist je dat

2. Sensibilisatieacties

Energieverbruik

Een ander aangenaam neveneffect van rationeel omspringen met energie is de vermindering van fijne stofdeeltjes en ozon in de lucht. En dat leidt dan weer tot een verbetering van de volksgezondheid. Daarom zet de Vlaamse overheid heel wat sensibilisatieacties op het getouw. Die moeten de burger, bedrijven en landbouwers overtuigen om energiezuinig en milieuvriendelijk te handelen. Daarnaast richt de overheid zich ook specifiek op de jongeren.

Acties in scholen en verenigingen

De jongeren van vandaag zijn de mogelijke CO₂-producenten van morgen. Net daarom is het belangrijk dat we onze kinderen vandaag al leren hoe ze energie besparen. Om de jeugd te bereiken, ontwikkelde de overheid educatieve instrumenten die ze via de scholen en jeugdverenigingen verspreidt. Jongeren krijgen ook handige tips om milieuvriendelijker te leven. Overigens richt de overheid zich ook op verenigingen van volwassenen. Want je bent nooit te oud om te leren over milieuzorg.

portefeuilletip

40% besparen op water én energie ... en toch geen comfort verliezen? Dat is echt niet moeilijk. Je vervangt je gewone douchekop door een waterbesparende, en de euro's stromen niet langer door de afvoer.

p23

Ga jij voor de ton?

1 ton

Word dan een echte ROB. Haal je zware voet van het gaspedaal. Een 'Rustig Op de Baan'-chauffeur haalt véél meer kilometers uit een liter benzine. En komt veel sneller aan zijn ton CO₂-besparing. Volg de tips en je zal zien dat het werkt.

3. Flexibiliteitsmechanismen

Dichtbevolkt

Vlaanderen is dichtbevolkt, heeft veel industrie en heel veel verkeer. Hierdoor is het voor ons Gewest moeilijker om de Kyoto-doelstelling te halen. Meer nog: met de milieu- en energiemaatregelen op Vlaams grondgebied alleen, schieten we tekort. Dankzij het flexibiliteitsprincipe kan Vlaanderen dit tekort toch 'bijpassen'.

Overschot uitstootrechten

Sommige landen halen de aan hen opgelegde Kyoto-doelstelling gemakkelijker. Meer nog: ze stoten minder broeikasgassen uit dan toegestaan. Zo bouwen ze een overschot van 'emissierechten' op. Met andere woorden: bouwen ze een reserve op. Landen of regio's die de Kyoto-doelstelling niet op tijd zouden halen kunnen rechten opkopen en zo hun tekort aanzuiveren.

Investeren in milieu

Die emissierechten worden verworven door te investeren in duurzame buitenlandse projecten die de uitstoot van broeikasgassen verminderen. Ook hiervan maakt de Vlaamse overheid gebruik.

Denk nu niet meteen "wat we doen helpt toch niet, de overheid zal het tekort wel bijpassen". Als iedereen z'n ton haalt, kunnen we wel degelijk een verschil maken!

4. Adaptatie

Klaar staan

Ons klimaat verandert. Dat staat vast. Deze wijziging kan grote schade toebrengen aan de mens, natuur en infrastructuur in Vlaanderen. Tenzij we ons er goed op voorbereiden. De Vlaamse overheid wil niet wachten tot de problemen zich effectief stellen. Ze wil klaar staan zodat we minder kwetsbaar zijn wanneer de gevolgen van de klimaatwijziging zich effectief aandienen. Hiervoor werkt ze een Vlaams adaptatieplan uit.

Kennis opbouwen

Op dit ogenblik is de kennis over de impact van de klimaatverandering in Vlaanderen nog beperkt. Voordat we maatregelen nemen, moeten we eerst de gevolgen kunnen inschatten. Daarom voert de overheid momenteel onderzoek naar klimaatscenario's op korte en lange termijn. Die moeten de gevolgen aantonen voor de landbouw, de gezondheid, de watervoorraden, ecosystemen, economie, industrie, ...

Actieplan opstellen

Pas wanneer we deze gevolgen kennen, kan de Vlaamse overheid effectief een actieplan uitwerken. Dit plan moet een goed evenwicht krijgen tussen ecologie enerzijds en de sociaal-economische ontwikkeling in Vlaanderen anderzijds. Dankzij dit plan zullen alle Vlaamse overheden in hun besluitvorming rekening houden met de klimaatrisico's.

Ga de uitdaging aan en check nu zelf uw besparingen in het toncontract!

nr	CO ₂ Tip	Besparing in % CO ₂ per jaar	Besparing in kg CO ₂ per jaar	Besparing in euro per jaar	☐
1	Verwarming uit of tot 13 à 15° 's nachts	9	500-1100	70-155	☐
2	Verwarming uit in kamers waar niemand is	8	450-950	60-140	☐
3	Goed sluiten van deuren (van verwarmde ruimtes)	6	300-700	45-100	☐
4	Graadje lager stoken overdag	5	250-550	35-80	☐
5	Gordijnen 's nachts sluiten (bij enkelglas en gewoon dubbelglas)	5	250-600	40-80	☐
6	Vermijden van elektrische bijverwarming (per verwarmingstoestel)	4	150-250	40-70	☐
7	Thermostaat lager zetten half uur of uur voor je gaat slapen (of weggaat)	2	100-200	10-30	☐
8	Tochtstrips bij buitendeuren en ramen (per raam)	2	100-200	10-30	☐
9	Radiatorfolie achter radiator (per vierkante meter folie)	1	40-95	5-15	☐
10	Plaatsen van individuele thermostatische knoppen (per radiator)	1	50-100	5-15	☐
11	Isoleer leidingen van warm water in onverwarmde ruimtes (per lopende m)	0,3	15-35	2-5 per lopende m	☐
12	Plaatsen van 25m ² zonnepanelen voor elektriciteitsproductie		900-1600	200-360	☐
13	Plaatsen van zonneboiler voor warmwaterproductie		600-1200	100 -140	☐

nr	CO ₂ Tip	Besparing in kg CO ₂ per jaar	Besparing in euro per jaar	☒
14	Douche i.p.v. bad (elke dag douche zonder spaarkop i.p.v. één bad per gezin)	1 à 2 kg per douche. Per jaar betekent dit een besparing van 300-700kg	50 euro (gas) - 150 (elek.)	☐
15	Korter douchen (elke dag 3' korter)	0,6-1,5 kg per kortere douche (bij gas 200kg/jaar; bij elek. 500kg/jaar)	40 euro (gas) - 120 (elek.)	☐
16	Spaardouchekop i.p.v. gewone (elke dag spaardouche i.p.v. gewone)	0,4-1 kg per douche of 150-350kg	25 euro (gas) - 75 (elek.)	☐
17	Timer op elektrische keukenboiler	40 - 90	8-20	☐
18	Verwijder ijslaagje in ijskast en diepvries	15 kg (A-label) tot 60 kg (A+ of A++ label)	3-15	☐
19	Gebruik spaarlampen	25-60 per lamp	5-15 per lamp	☐
20	Overbodige lichten uitdoen	15-40	3-10	☐
21	Vermijd stand-by gebruik zoveel mogelijk	150-400	30-100	☐
22	Gebruik geen droogkast	256	60	☐
23	Was op zo laag mogelijke temperaturen	40-60	19	☐
24	Kook met deksel op de pot	90-160 elek 40-70 gas	20-35 (elek.) 8-13 (gas)	☐
25	Gebruik een snelkookpan	50-90 elek 20-35 gas	12-20 (elek.) 4-7 (gas)	☐
26	Schakel over op groene stroom	0,67 / kWh	afh. leverancier	☐
27	Vervanging van enkele beglazing door superisolierende beglazing (K-waarde 1,3W/m ² . K)	94,445 kg per m ²	0,16 per kWh voor elektriciteit (dag) 0,0475 per kWh voor aardgas 0,54 per liter voor stookolie	☐
28	Plaatsen van muurisolatie in bestaande woning	20,501 kg per m ²	0,16 per kWh voor elektriciteit (dag) 0,0475 per kWh voor aardgas 0,54 per liter voor stookolie	☐
29	Plaatsen van dakisolatie in bestaande woning	36,396 kg per m ²	0,16 per kWh voor elektriciteit (dag) 0,0475 per kWh voor aardgas 0,54 per liter voor stookolie	☐

<i>nr</i>	CO₂ Tip	<i>Besparing in % CO₂ per jaar</i>	<i>Besparing in kg CO₂ per 100 km</i>	<i>Besparing in euro per 100 km</i>	☒
30	Vermijd de auto voor korte afstanden		30-50	8-12	☐
31	Neem de trein bij lange afstanden i.p.v. de auto		20-35	afh. aantal mensen	☐
32	Neem de bus bij lange afstanden i.p.v. de auto		20-35	afh. aantal mensen	☐
33	Carpoolen i.p.v. 2 auto's op de baan		25-45	6-10	☐
34	Fietsen of wandelen i.p.v. met de auto op stap		25-45	6-10	☐
35	Kiezen voor een rustige rijstijl i.p.v. 'sportief'	ong. 25	6-12	1,5-2,5	☐
36	Op de snelweg aan 100 km/h i.p.v. 120 km/h	ong. 20	5-10	1-2	☐
37	Rijden zonder bagagerek of ski-box i.p.v. met	ong. 7,5	2-3	0,5-1	☐
38	Bandenspanning regelmatig controleren en aanpassen	ong. 3	1	0,2-0,3	☐
39	Een auto kopen met groen CO ₂ -label		5,5	2,2	☐
40	Sneller schakelen naar een hogere versnelling		1,75	1,75	☐
41	Rijden zonder gebruik van airco i.p.v. mét	ong. 10	3-4	0,5-1	☐
42	Rijden met ramen dicht i.p.v. (half) open	ong. 5	1-2	0,3-0,5	☐

Voor meer besparingstips kan u terecht op <http://toncontract.lne.be>

Colofon

Samenstelling

Vlaamse overheid
Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Afdeling Lucht, Hinder, Risicobeheer, Milieu & Gezondheid
Dienst Lucht en Klimaat

Verantwoordelijk uitgever

Jean-Pierre Heirman
Vlaamse overheid
Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Koning Albert II-laan 20, bus 8
1000 Brussel

Uitgave

Eerste druk, november 2006.
Tweede druk, februari 2007.

U kan deze brochure gratis aanvragen via

De Vlaamse infolijn op 1700 of
Vlaamse overheid
Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Afdeling Lucht, Hinder, Risicobeheer, Milieu & Gezondheid
Dienst Lucht en Klimaat
Koning Albert II-laan 20, bus 8
1000 Brussel
<http://toncontract.lne.be>
lucht.hinder.gezondheid@lne.vlaanderen.be

Illustraties

Pimiento grafische communicatie

Drukwerk

Deze uitgave werd gedrukt op
100% gerecycleerd papier, chloorvrij.
Gedrukt met vegetale inkt.

Redactie en coördinatie

Ecoconsult milieucommunicatie bvba
www.ecoconsult.be

lay-out

Afterimage - info@afterimage.be

fotografie

Ecolife vzw/Kurt Van Strijthem, Afterimage

cijfers en berekeningen

bron Ecolife